

*I. В. Коренєва
ikorenieva@gmail.com
С. А. Безпала
sveta.supreme@gmail.com*

Інтеграція CLIL у доуніверситетську підготовку іноземних студентів

Розглянуто актуальне питання сьогодення – предметно-мовне інтегроване навчання іноземних студентів в Україні; проаналізовано сучасний стан і проблеми перекладу і викладання предметів для підготовки студентів-іноземців медичної спеціальності англійською мовою; розкрито переваги та недоліки використання викладачами інструментів для автоматизованого перекладу; зроблено висновки, що мова може бути не метою, а засобом вивчення іншого предмета, але тільки за умови грамотного використання викладачем інструментів предметно-мовного інтегрованого навчання.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, переклад, іноземні студенти, викладач.

*I. V. Korenieva
ikorenieva@gmail.com,
S. A. Bezpala
sveta.supreme@gmail.com*

Integration of CLIL in Pre-University Training of Foreign Students

The topical issue of today is considered – Content Language Integrated Learning of foreign students in Ukraine. The current state and problems of translation and teaching of subjects for the preparation of foreign medical students in English are analyzed. The advantages and disadvantages of teachers' use of tools for machine translation are revealed. It is concluded that language can not be a goal but a means of learning another subject, but only if the teacher uses the tools of Content Language Integrated Learning competently.

Key words: Content Language Integrated Learning, translation, foreign students, teacher.

Останнім часом високо цінуються фахівці, які володіють однією або кількома іноземними мовами. Це стосується як повсякденного спілкування, так і професійної діяльності. У зв'язку з цим у низці європейських країн активно розвивається інтегроване навчання іноземних мов і фахових дисциплін або, інакше кажучи, – предметно-мовне інтегроване навчання. Україна у цьому сенсі не стала винятком. Із кожним роком дедалі більше іноземних студентів, які приїжджають до університетів України, хочуть навчатися англійською мовою (найчастіше це медичні спеціальності), і переважна більшість із них не є носіями мови. Тому стає актуальним і затребуваним предметно-мовне інтегроване навчання (Content Language Integrated Learning; далі – CLIL).

Принципи CLIL:

- навчання загальним знанням, а не багатомовності;
- навчання проходить, базуючись на основних 4 «С»: content, communication, cognition and culture. Всі ці складові знаходяться в безперервному зв'язку між собою;
- використання тільки однієї іноземної мови, одного і того ж викладача і аудиторії;

– використання викладачем жестів, міміки, презентацій для кращого засвоєння матеріалу, що вивчається.

Навчання призначене для студентів, які вивчають свій предмет не тільки іноземною мовою, а й через нього і з його допомогою. Мета – формування лінгвістичних компетенцій, володіння іноземною мовою на рівні, що дає можливість вільної комунікації в професійній галузі. Вивчення іноземної мови проводиться на міждисциплінарній інтегративній основі. Ефективність пояснюється високим ступенем мотивації і зацікавленості в досліджуваних науках, пов'язаних з обраною професією [5].

Термін CLIL належить Девіду Маршу із Університету Юваскюля, Фінляндія (1994): «CLIL належить до ситуацій, коли предмети або частини предметів викладаються іноземною мовою з подвійними цілями, а саме: вивчення змісту і одночасне вивчення іноземної мови» [6].

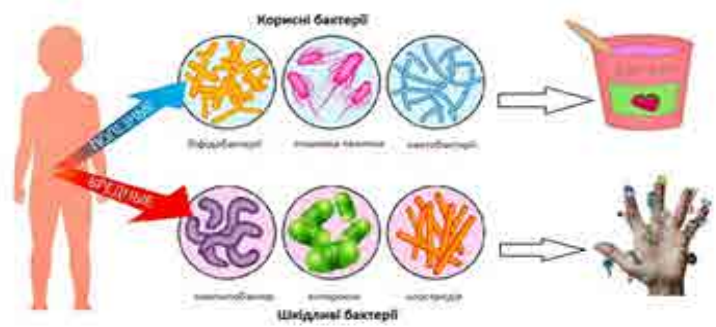
Викладання в CLIL практикувалося багато років, починаючи з вавилонської епохи і закінчуючи шістдесятими роками ХХ століття, коли двомовна освіта була введена в багатьох школах по всьому світу. І навіть зараз багато викладачів використовують його, не підозрюючи, що такий метод має свою офіційну назву.

CLIL умовно можна розділити на hard CLIL і soft CLIL [2]. Hard CLIL означає, що будь-який предмет з природничих дисциплін може проходити англійською мовою. Тобто студенти-іноземці вивчають біологію, фізику, хімію і тощо за допомогою англійської мови. Викладачі англійської мови використовують soft CLIL. Їх завдання, навпаки, полягає в тому, щоб вивчити англійську мову, використовуючи теми і матеріали з інших предметів. CLIL вносить деяку різноманітність в навчальну програму, дозволяє підвищити рівень мотивації та залучення студентів. CLIL допомагає студентам вивчати різні предмети під час прослуховування, обговорення, читання і написання матеріалу, що вивчається [3]. Розмовні заняття з аудиторією дуже важливі, щоб слухання допомогло студентам розвинути здатність слухати і говорити про предмет і використовувати предмет. Для того, щоб допомогти студентам з тематичної лексики, має бути словник, текст або відео з теми (а краще і те, і інше), різноманітні завдання на перевірку розуміння лексики (рис.1).

Крім того, обов'язковим елементом цікавого CLIL уроку є «вільна творчість» студентів. Тобто потрібні завдання з того предмета, який ви вибрали (наприклад, біології чи фізики), де студенти могли б щось пошукати в інтернеті, провести експеримент і розповісти про нього. Як джерела матеріалів і текстів найчастіше використовуються інтернет-ресурси, оскільки вони доступні в будь-якій точці світу, в будь-який час і дають можливість знайти завдання і необхідну інформацію з кожної дисципліни: і Tunes; Google; YouTube; ESL Library, Onestopenglish, TeacherTube: Learning English (BBC), Learn English (British Council) [5].

Студенти використовують повсякденну мову "змушують вас хворіти" і академічну мову "бактерії" для обговорення теми уроку

Студенти практикують навички аудіювання та розмовної мови, щоб обговорити інформацію відео і аудіо-кліпів

Студенти читають короткі інформаційні тексти і розмовляють про них.
"Бактерії – це дуже маленькі організми, які складаються з однієї клітини. Вони не мають ядра, є тільки ядерна оболонка. Бактерії надзвичайно поширені на земній кулі. Вони є в атмосфері, ґрунті, кратерах вулканів, на дні водойм, у тілах організмів. Бактерії можуть бути і шкідливими, і корисними"

Рис. 1. Приклад CLIL уроку

Переваги CLIL:

- дозволяє студентам ефективно вивчати професійні предмети англійською мовою;
- підвищується якість освіти – студентам цікаві досліджувані теми, пов'язані з їхньою майбутньою професією, що сприяє зростанню мотивації;
- CLIL є частиною безперервної освіти;
- тренує всі мовні навички, що сприяє поліпшенню спілкування студентів у соціумі;
- вивчення і вдосконалення мови відбувається природним чином.

Незважаючи на всі переваги і позитивні сторони, під час використання CLIL виникають певні труднощі і недоліки. Наприклад, викладання спеціальних предметів іноземною мовою не завжди ведеться на досить високому лінгвістичному рівні. Більшість програм є експериментальними або платними. Викладачі-предметники не володіють досконало англійською мовою, а викладачі англійської мови не мають достатніх знань з того чи іншого предмету. Низьке володіння англійською мовою самими студентами призводить до низки проблем, пов'язаних із засвоєнням матеріалу. Недостатньо розвинена і сама система підготовки викладачів, які працюють за цією методикою.

Особливу увагу хотілося б приділити проблемам, пов'язаним з навчально-методичним забезпеченням предметів, що вивчаються іноземною

мовою. Питання про підготовку іноземних студентів англійською мовою для подальшого навчання у закладах вищої освіти України, на підготовчому відділенні ХНУ імені В. Н. Каразіна виникло порівняно нещодавно (три роки тому). У зв'язку з цим викладачі-предметники зіткнулися з низкою труднощів, а саме: з проблемою швидкого і якісного перекладу наявної навчально-методичної літератури англійською мовою, а також написання нових підручників і методичних посібників. І, звичайно ж, викладачі скористалися допомогою перекладача.

Невеликий екскурс в історію. Однією з найдавніших професій на землі є професія перекладача. Вона виникла в ті часи, коли двоє людей, які не знають мову один одного, змогли спілкуватися за допомогою третьої сторони – перекладача. Перекладач – фахівець з перекладу з однієї мови на іншу. Різниця в мовах між країнами робила професію затребуваною. Чим активніше були взаємодії між різними країнами, тим більше потребувалось людей, які могли б стати сполучною ланкою між ними. Спочатку це були усні переклади. З виникненням писемності з'явилися письмові переклади. Першими інструментами професії перекладача були папір, пір'я і чорнило. Пізніше з'явилися друкарські машинки, і тільки в середині ХХ століття в широкому доступі з'явилися комп'ютери, і перекладачі стали освоювати навички роботи за допомогою комп'ютерної техніки. Сьогодні переклади без знання комп'ютерної техніки неможливі. Більш того, в сфері перекладів активно розвивається використання спеціальних програм, які спрощують роботу з текстами і роблять її якісною. Для того, щоб використовувати вже існуючий переклад і забезпечити при цьому його послідовність. Існує спеціальний клас програм, які називаються САТ-інструментами [1]. САТ розшифровується як Computer-Aided (Assisted) Translation – «переклад за допомогою комп'ютера» або «автоматизований переклад». Але не потрібно ототожнювати технології з машинним перекладом, коли ви вводите текст однією мовою, натискаєте кнопку і отримуєте його переклад: автоматизований переклад – більш широке поняття, він вирізняється тим, що весь процес перекладу здійснюється людиною, комп'ютер лише допомагає їй створити готовий текст або за менший час, або з кращою якістю.

Принцип роботи САТ-інструментів.

Своєї мети ця програма досягає завдяки трьом основним функціям:

1. Сегментує документ – програмними засобами розбиває документ на сегменти (пропозиції), що спрощує і прискорює переклад;
2. Створює одиницю перекладу (translation unit, TU) – переклад кожного сегмента зберігається разом з вихідним текстом і розглядається як єдиний блок. До перекладеного раніше сегменту можна повернутися в будь-який момент, щоб перевірити переклад, що забезпечує контроль якості;
3. Збереження одиниць перекладу в базі даних (translation memory, TM). Функції так званого «нечіткого пошуку» дозволяють знаходити в базі даних

сегменти, які не в повному обсязі збігаються з шуканим текстом. Це дозволяє заощадити час і досягти узгодженості перекладу. Приклад: перекладач перекладає речення: «Клітина – структурна і функціональна одиниця організму», його переклад автоматично вноситься в пам'ять. Через деякий час зустрічається речення: «Клітина – структурна і функціональна одиниця живого», і програма відразу підказує перекладачеві, що в пам'яті вже збережений дуже схожий переклад «Клітина – структурна і функціональна одиниця організму», і достатньо всього лише замінити «організму» на «живого». Отже, перекладати речення повністю не потрібно: є можливість заощадити час.

З огляду на зазначене вище, наведемо переваги перекладів за допомогою САТ-програм.

1. Висока швидкість перекладу:

- можливість не перекладати однакові фрагменти тексту двічі;
- автоматичний переклад згідно з глосаріями;
- автоматична перевірка правопису, граматики.

2. Одноманітність перекладу, що забезпечує його якість.

3. Можливість вільно коригувати переклад – зміни і доповнення легко можна внести по всій базі перекладів, що дозволяє миттєво виправити неточності і уникнути появи подібних помилок.

4. Переклад з будь-якої мови.

5. Можливість перекладання в режимі online.

6. Програма побудована просто і зручно.

На цей час існує безліч програм САТ технологій – DeJaVu, DeJaVu X, DeJaVu X Standard, DeJa Vu Workgroup, DeJaVu X TeaMServer, MemoQ, MultiTerm, Across тощо [5]. З усього різноманіття, на нашу думку, варті уваги дві: Trados і SmartCAT. За своїми функціональними можливостями ці системи ідентичні. Програма Trados має велику кількість переваг: більша кількість підтримуваних мов і більший обсяг бази пам'яті перекладів. Але у неї специфічний інтерфейс, є проблеми з підтримкою деяких форматів і вона не вміє витягувати текст із зображень. З огляду на досвід роботи викладачів, які навчають іноземних студентів природничих дисциплін англійською мовою, кращою є програма SmartCAT. По-перше, це безкоштовне середовище (що важливо); по-друге, програма має приємний інтерфейс, здатна витягувати текст із зображень і має ще багато корисних додаткових функцій.

Підіб'ємо підсумок. Можна просто вчити англійську окремо від предметів. Але такі комбіновані уроки істотно підвищують мотивацію до вивчення мови у студентів. Мова є вже не метою, а засобом вивчення іншого предмета, тобто за допомогою англійської можна дізнатися нову цікаву інформацію. Вивчення мови відразу стає більш осмисленим, оскільки вона використовується для вирішення конкретних завдань тут і зараз. На цей час

ця методика завойовує симпатії викладачів по всьому світу, тому що має як професійну, так і лінгвістичну спрямованість. Але при цьому не варто забувати, що програма-перекладач, яку ми використовуємо під впровадження CLIL – це тільки інструмент, який дозволяє вирішити проблеми перекладу та підвищити його ефективність під час підготовки до лекцій, створенню підручників і методичних посібників і все це за умови грамотного його використання. Отже, роль викладача як особистості залишається в пріоритеті.

Література

1. SmartCAT: облачные технологии для переводчиков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://habr.com/ru/company/abbyy/blog/208902/>.
2. Как применять элементы методики CLIL на уроке [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://skyteach.ru/2017/10/30/kak-primenyat-elementyi-metodiki-clil-na-uroke>.
3. Как проводить и как готовиться к урокам CLIL? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://grade.ua/blog/how-to-teach-clil-lessons/>.
4. Немного о котах, или какую CAT мы выбрали для синхроподкастов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://habr.com/ru/company/puzzleenglish/blog/419649/>.
5. Шмакова О. В. Интегрированное языковое обучение – важная составляющая подготовки эффективных и конкурентоспособных специалистов [Електронний ресурс] / О. В. Шмакова, М. М. Фокина. – Режим доступу : http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/166109/1/%D0%A8%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9E%D0%9216_%D0%A72-089-092.pdf.
6. What is CLIL? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.onestopenglish.com/clil/what-is-clil/501038.article>.